

Contracteisen en gunningscriteria Betonakkoord 2021

5 juni 2021, definitief

Introductie

In het kader van het Betonakkoord is afgesproken om in juli 2021 te starten met het vastleggen van contracteisen en gunningscriteria voor beton. Daarbij gaat het om milieukosten en circulariteit. Deze notitie bevat de in juli 2021 in te voeren contracteisen ten aanzien van:

1. de maximaal toelaatbare milieukosten van beton;
2. hergebruik van gerecycled beton.

Deze notitie is parallel besproken in de Stuurgroep Betonakkoord en de overlegteams van de publieke en private opdrachtgevers. Op grond daarvan worden de aanbestedingseisen per 1 juli ingevoerd. In september 2021 zal tevens een doorkijk gegeven worden van de te verwachten contracteisen in 2023 en daarna. Marktpartijen en opdrachtgevers wordt dringend geadviseerd zich op de hoogte te stellen van deze toekomstige eisen, opdat zij zich op tijd kunnen voorbereiden.

Managementsamenvatting van het eindrapport Dalende MKI

De Stuurgroep van het Betonakkoord heeft het rapport 'Dalende MKI', d.d. 18 mei 2021, opgesteld door het uitvoeringsteam Dalende MKI, in haar vergadering van 1 juni 2021 besproken en op grond daarvan onderstaande conclusies getrokken.

Het rapport 'Dalende MKI' geeft een heldere toelichting op de toepassing van de Milieu Kosten Indicator (MKI) in de aanbesteding van beton door publieke en private opdrachtgevers. Het rapport licht toe hoe voor verschillende productgroepen dalende MKI-plafondwaarden in de tijd berekend kunnen worden. De daling van de MKI wordt mogelijk gemaakt door de potentie te benutten van de handelingsperspectieven in de Road Map CO₂-reductie. Deze productgroepen vertegenwoordigen ca. 90% van het totale betonvolume in Nederland. Het uitvoeringsteam heeft een begin gemaakt met een richtlijn voor opdrachtgevers waarin de systematiek van de dalende MKI is uitgewerkt. Deze richtlijn zal onder leiding van het opdrachtgeversoverleg van het Betonakkoord worden afgerond. Het rapport sluit af met de aanbeveling om de daling van de MKI-waarden te laten monitoren door een onafhankelijke instantie. Deze aanbeveling is door de Stuurgroep overgenomen.

De Stuurgroep beschouwt het rapport van het uitvoeringsteam Dalende MKI als goede basis. De Stuurgroep wijkt in haar standpunt echter af van hetgeen in het rapport wordt voorgesteld ten aanzien de ingeschatte impact van de materiaal gebonden handelingsperspectieven en daaraan gekoppelde MKI's. Het uitvoeringsteam Dalende MKI heeft de inschatting van de impact gebaseerd op haalbaarheid voor 80% van de markt en een gefixeerd einddoel van 21% CO₂ reductie tot 2030 t.o.v. 2017. De Stuurgroep heeft besloten om de inschatting van de impact te baseren op wat maximaal haalbaar is met de handelingsperspectieven die het uitvoeringsteam CO₂ reductie heeft geformuleerd en vooraf geen einddoel vast te leggen, maar deze te concretiseren op basis van praktijkervaringen. De maximaal haalbare CO₂ reductie wordt bepaald op grond van een goed onderbouwde en realistische inschatting van hetgeen koplopers in de markt reeds commercieel toepasbaar hebben gemaakt en het tempo waarin hun innovaties kunnen worden opgeschaald.

Daarbij wordt rekening gehouden met de volgende aspecten:

- aanpassing van bestaande lay-out en het gebouw van de productielijnen;
- organisatorische veranderingen in het bedrijf die nodig zijn om de innovatie te kunnen toepassen;
- hoogte van de benodigde investeringen en mogelijkheid tot financiering;
- beschikbaarheid van grondstoffen van de betreffende innovatie;
- kostprijs van de innovatie (met name bij de cementindustrie);
- kennis en ervaring over de kwaliteitsaspecten op langere termijn;
- de bereidheid en mogelijkheid van koplopers om informatie te delen i.v.m. het behouden van een voorsprong in de markt en het halen van rendement uit hun investeringen;
- mogelijk patent dat verbonden is met de innovatie;
- de doorlooptijd bij het Betoninnovatieloket;
- normen en richtlijnen die validatie en toepassing van nieuwe oplossingen in de weg staan;
- inschatting hoe snel opschaling in de markt kan plaatsvinden.

Om bovenstaande inschatting te kunnen maken wordt in samenwerking met de koplopers in de sector een inventarisatie gemaakt, welke in september 2021 in concept gereed zal zijn. Op basis daarvan kan de Stuurgroep een tijdspad en MKI waarden formuleren, die als contracteisen in de aanbestedingen van 2023 kunnen worden opgenomen. Separaat wordt een eerste indicatie voor MKI waarden in 2025 en 2027 geformuleerd die in de loop der tijd nauwkeuriger worden onderbouwd met de resultaten van de dan nieuw beschikbaar gekomen innovaties.

De MKI is vooral bruikbaar voor het bepalen van de milieuprestatie van het materiaal beton. De aspecten die verband houden met circulariteit dienen in de aanbesteding separaat te worden uitgevraagd. Hiertoe is voor 2021 een eerste aanzet geformuleerd. Ook andere aspecten komen in de MKI op materiaalniveau onvoldoende uit de verf, zoals energieverbruik bij productie en transport en biodiversiteit. Daarvoor worden daarom in de komende jaren aanvullende contracteisen op projectniveau opgenomen in de aanbesteding.

Tot slot wil de Stuurgroep het uitvoeringsteam Dalende MKI, in het bijzonder de regisseur Alfons van Woensel hartelijk bedanken voor het schrijven van voorliggende notitie. Hierin is veel tijd en energie gaan zitten, die naast het reguliere werk is vrijgemaakt. De Stuurgroep waardeert deze inzet en beschouwt de notitie als een mooie afronding van het werk van het uitvoeringsteam Dalende MKI.

1. MKI Plafondwaarden en gunningscriteria voor beton vanaf 1 juli 2021

Uitgangspunten

De input voor het bepalen van de plafondwaarden voor beton in 2021 is geleverd door Mantijn van Leeuwen (NIBE) (die het MKI uitvoeringsteam inhoudelijk heeft ondersteund) en Daaf de Kok en Martin Damman van BouwCirculair (die al met veel publieke opdrachtgevers ervaring hebben met het gebruik van MKI (Milieu Kosten Indicator) als instrument).

Uitgangspunt bij de bepaling was als volgt: vanaf juli 2021 wordt de MKI met de daaraan gekoppelde plafondwaarden en gunningscriteria het instrument om in de aanbesteding op te sturen. In 2021 kunnen opdrachtgevers en marktpartijen ervaring opdoen met het uitvragen van de MKI, een instrument dat voor velen nog geen dagelijkse praktijk is. Voor de toepassingsgebieden waarvoor al meer ervaring is opgebouwd met het uitvragen op basis van een MKI en er al meer bekend is over de milieu-gerelateerde producteisen en uitzonderingen daarop, worden de plafondwaarden in 2021 al

iets scherper gesteld. Daar waar het uitvragen op basis van MKI relatief nieuw is, wordt voorgesteld om aan de veilige kant te blijven. Op deze wijze wordt getracht draagvlak te creëren bij de industrie om te gaan werken met MKI. Over de invulling van de plafondwaarden vanaf 1 juli 2023 en daarna volgt in augustus een concept. Hierover vindt eerst een consultatie plaats waarna de Stuurgroep hierover in augustus besluit. Een indicatie van de te verwachten plafondwaarden in 2023 en daarna is gereed 15 september 2021. Deze zullen duidelijk strikter zijn dan die van 2021.

Opmerking: indien de berekeningswijze van de MKI wijzigt, bijvoorbeeld als gevolg van Europese regels, zullen de MKI-waarden van 2021 volgens die regels worden herberekend. Dit om een eerlijke vergelijking mogelijk te maken.

Uitwerking van de plafondwaarden

In opdracht van het uitvoeringsteam ‘Dalende MKI’ heeft Mantijn van Leeuwen plafondwaarden berekend voor alle productgroepen die het uitvoeringsteam heeft onderscheiden. De vele opdrachtgevers waarmee BouwCirculair werkt, maken voor bepaalde productgroepen al zo’n 5 jaar gebruik van deze MKI’s. De plafondwaarden staan vermeld in zogenoemde productbladen. Voor specifieke toepassingen in een productgroep, waarvoor de MKI-waarden nog niet haalbaar zijn, wordt in die productbladen een uitzondering gemaakt. De bepaling van de plafondwaarden voor de productgroepen waarmee BouwCirculair werkt, is in overleg met de marktpartijen tot stand gekomen en ligt door de al opgedane ervaring iets lager dan de voorgestelde plafondwaarden van het Uitvoeringsteam MKI. Met deze verschillen is bij de bepaling van de plafondwaarden voor 2021 in deze notitie rekening gehouden. Uitgangspunt is dat het Betonakkoord de iets scherpere (en bewezen haalbare) plafondwaarden die BouwCirculair toepast voor een aantal productgroepen, overneemt, inclusief de uitzonderingen voor specifieke toepassingen. En dat voor de productgroepen waarmee geen of minder ervaring is om MKI’s te gebruiken, de plafondwaarden van het MKI uitvoeringsteam gebruikt worden. Dit is hierna per productgroep aangegeven. Er wordt naar gestreefd om tot harmonisering te komen van de toe te passen contracteisen. Daarom is het van belang goed af te stemmen met BouwCirculair, die reeds veel ervaring heeft met het gebruik van MKI in contracteisen en al met een groot aantal opdrachtgevers werkt.

Betonmortel

In overleg met het MKI uitvoeringsteam heeft Mantijn van Leeuwen de ‘moeilijkste’ milieuklasse gekozen (met vorst/dooizoutbestandheid, storten in de winter). Omdat de betonmortelcentrales hiervoor zullen moeten investeren, volgt zijns inziens de daling van de milieu impact ook voor de ‘makkelijke’ betonsamenstellingen.

overzicht van de MKI plafondwaarden		
sterkte klasse	betonmortel, per m ³	
	GWW plafondwaarde	Ubouw plafondwaarde
C12/15	16	16
C20/25	20,4	16.2
C30/37	20,5	16.5
C35/45	21,2	19.3
C45/55	21,6	20.4
C55/67	21,8	22

Betonmortel is een omvangrijke productgroep. Om toch te differentiëren worden twee plafondwaarden gekozen: een zomer- en een winterwaarde (storten boven of onder 5 °C). Mantijn voegt deze waarde toe. De zomerwaarden worden uiterlijk 15 juli aan deze notitie toegevoegd.

De productbladen van BouwCirculair voor specifieke toepassingen van gestort beton (bijvoorbeeld fietspad) neemt het Betonakkoord over.

Bestrating

Het uitvoeringsteam houdt hier 11 €/ton vormgegeven product of 25 €/m³ aan.

BouwCirculair hanteert vanaf 1 mei 23 €/m³, met enkele uitzonderingen voor toepassingen die nog niet gemakkelijk haalbaar zijn. Het Betonakkoord neemt de waarde van BouwCirculair over.

Bij (trottoir)banden zijn de waarden in de categorieën A5 en C1 onduidelijk en (nog) niet betrouwbaar. We nemen de default waarde van Mantijn over. Producenten vullen de MKI op dit punt niet goed in. Om dat probleem op te lossen, is er een PCR (Product Category Rule) nodig. Wellicht kunnen Betonakkoord en BouwCirculair hiertoe het initiatief nemen.

Riolering

Het uitvoeringsteam heeft buizen en putten gecombineerd. MKI: 15,50 €/ton of 35 €/m³

BouwCirculair hanteert 32 €/m³ voor rioolbuizen en 35 €/m³ voor inspectieputten. Deze waarden nemen we over.

De plafondwaarden voor rioolbuizen zullen voor 1 september in overleg met de technische sectorcommissie van Betonhuis zijn gedifferentieerd.

Kanaalplaatvloeren

BouwCirculair heeft hierover geen gegevens. De voorgestelde plafondwaarden van het uitvoeringsteam worden overgenomen.

MKI-plafondwaarden Kanaalplaatvloeren		
dikte [mm]	isolatie	MKI-plafondwaarde [€]
150	nee	3,4
200	nee	3,8
260	nee	4,9
320	nee	5,9
400	nee	6,9

Breedplaatvloeren

In dit product is de wapening bepalend (veel wapening en weinig beton). Omdat constructief soms meer wapening nodig is dan gemiddeld, kan de MKI niet sterk naar beneden. Opdrachtgevers maken hier soms andere keuzes. Een mogelijkheid is om de MKI-eis op de druklaag te zetten en de breedplaat op specificatie te laten aanbesteden. De wapeningsindustrie werkt hard aan CO₂ reductie van hun producten.

De voorgestelde waarde van 2,3 €/m² voor een breedplaat van 60 mm dikte wordt voor nu overgenomen.

De plafondwaarden voor breedplaatvloeren zullen voor 1 september in overleg met de technische sectorcommissie van Betonhuis zijn gedifferentieerd.

Heipalen

De meeste winst is te behalen in de ontwerpfase. Nu is alleen fase A1 t/m A3 meegerekend. Fase A5 (emissie bouw materieel) hoort er wel bij. Door die fase ook mee te nemen stimuleren we verbeteringen. Valt ook onder de Buyer Group Zero Emission Bouw materieel. De voorgestelde plafondwaarde van Mantijn van Leeuwen wordt overgenomen.

De plafondwaarden voor heipalen zullen voor 1 september in overleg met de technische sectorcommissie van Betonhuis zijn gedifferentieerd.

2. Het vastleggen van eisen t.a.v. de circulariteit van beton

Vanaf 2021 wordt voorgesteld de volgende eisen op te nemen in de aanbestedingsrichtlijnen:

- Circulair slopen is een contracteis. Contractteksten zijn te vinden op www.sloopcirculair.nl. Om aan te tonen dat daadwerkelijk circulair gesloopt is kan gebruik worden gemaakt van de Verificatieregeling Circulair Sloopproject als addendum aan het sloopcertificaat (BRL SVMS-007), zie <https://www.veiliglopen.nl/nl/circulairsloopproject/>
- Minimaal 60% van het vrijkomende beton moet in de vorm van bouwproducten of productonderdelen direct worden hergebruikt of door gecertificeerde sorteer- en recyclingbedrijven worden gerecycled tot kwalitatief hoogwaardige secundaire grondstoffen voor de bouw (minimaal als betongranulaat, zo mogelijk in de vorm van zand, grind en cementrecyclaat).
- In 2023 en 2025 wordt het percentage vrijkomend beton verhoogd van 60% naar respectievelijk 70% en 80% en in 2027 naar 100%. Vanaf 2023 zullen ook de eisen aan het verder opwerken van betongranulaat tot grind-, zand- en cementfracties worden aangescherpt. Deze eisen worden in juni?? september 2021 vastgesteld.

Toelichting

De eisen voor hergebruik van gerecycled beton zijn afhankelijk van de toepassing. Vanuit de toepassing en de vigerende regelgeving kan worden bepaald welk percentage minimaal en maximaal kan worden geëist. De hoogte is ook afhankelijk van de ontwikkelingen van de beschikbaarheid van de secundaire toeslagmaterialen, de breektechnologie en de aanwezigheid van stoffen in bestaand beton die hergebruik bemoeilijken. In de productbladen van BouwCirculair wordt per toepassing aangegeven wat het minimale percentage secundair materiaal is, uitgedrukt in volumeprocenten (v/v) van het totale toeslagmateriaal.

Voor de infra zijn al verschillende productbladen beschikbaar met daarin een percentage secundair (v/v). Voor de B&U zullen de productbladen binnenkort beschikbaar komen. Het aantal en soort productbladen kunnen in overleg worden aangevuld.

Van het totale aanbod betonreststromen wordt op dit moment het grootste deel als grondstof voor recyclinggranulaat, in de vorm van wegfundering toegepast. Het KOMO productcertificaat eist namelijk dat het recyclinggranulaat minimaal 45% betongranulaat moet bevatten voor een goed functionerend funderingsmateriaal. In de toekomst zal minder beton gebruikt moeten worden als funderingsmateriaal en zullen ook andere materialen en mengsels als funderingsmateriaal worden toegepast.

Bestaande regelingen voor certificering en ook MIA VAMIL moeten met deze ontwikkeling in de pas lopen.